

Året, der gik

Til trods for at vi nærmer os solhverv, og dagene bliver kortere og mørkere, er vi på Peter Skautrup Centret for Jysk Dialektforskning i fuld sving med vores forskellige projekter! *Ord & Sag* indeholder igen i år spændende bidrag, som er skrevet af personer, der har været engageret i Centrets arbejde med at undersøge og formidle sproglig variation før, nu og i fremtiden i og uden for Jylland.

Fra Centrets trofaste og mangeårige medarbejdere Viggo Sørensen og Torben Arboe er der hele tre artikler, som de har fundet tid til at skrive ved siden af deres kyndige redaktion af Jysk Ordbog; den ene som pensionist, den anden på deltid. Viggo undersøger udtrykket *Majte hwekke!*, der kort og godt betyder 'det er også lige meget'. Hvor kommer det fra, og hvordan blev det brugt? Han har også skrevet en kommentar til Sigfred Andresens fortælling *Æ balsko*, som Kirsten Lyshøj, en af Centrets trofaste, gode kræfter, har oversat fra sønderjysk til standarddansk. Viggo skriver bl.a. om Sigfred Andresen, at han var en markant skikkelse i det danske mindretal i Sydslesvig, og han beskriver også nogle af de sprogligt karakteristiske træk, man som læser kan finde i teksten. Torben undersøger i sin artikel en høstmetode, hvor man brugte seglen til at høste korn med. Han har undersøgt emnet 'høst' i forbindelse med en antologi, som han arbejder på sammen med kolleger fra Københavns Universitet, og som vi indgår i forskningsfællesskabet LexText med; det undersøger Nordens righoldige sproglige kulturarv, herunder med afsæt i Centrets samlinger. Torben bringer nogle gode citater med information om, hvordan seglen blev anvendt rundtomkring. En af fortællingerne er optegnet af folkemindesamler Evald Tang Kristensen, og den minder stærkt om Karen Blixens novelle *Sorg-Agre*. Som Blixen skriver, er den baseret på en længere, mundtlig tilblivelseshistorie.

Min ph.d.-studerende Kirstine Boas undersøger fortsat fynsk, og i det forgangne år har hun været travlt optaget af at formidle sine forskningsresultater i en række artikler til nationale og internationale

tidsskrifter. Hun skriver om et af sine studier her i *Ord & Sag*, sammen med to Nordisk-studerende fra Aarhus Universitet, Mathilde Mosdal Andreasen og Marie Elisabeth Holm Harbsmeier og Dansk-studerende fra Københavns Universitet Ellen Marie Ulrik Hansen; den handler om danskernes stereotype forestillinger af fynboer. Kirstine har også fundet tid til at skrive en Halfan Rasmussens ABC – på fynsk! Den fine bog er illustreret af Rasmus Damsgaard og udgivet af Modersmål-Selskabet tidligere i år, og man kan bl.a. læse denne remse under bogstavet W: “Søhelti Willemoes fra Assens a / Skø mæ bomber å kanooner / Da ha kæmpet i et blodit sla / Mo engelske formatiooner”. En kort omtale findes på side 72.

Igen i år har vi været så heldige at have (haft) praktikanter på Centret. I foråret var det Jonathan Kornerup Kristoffersen, der med en baggrund i lingvistik og museologi arbejdede på en undersøgelse af bjerreherredsmål, dvs. dialekten i området mellem Horsens Fjord og Vejle Fjord, og som vi i det kommende år skal samarbejde om med Glud Museum i Juelsminde. Vi besøgte frilandsmuseet og fik en rundvisning i det fineste solskin af museumsleder Helle Ingerslev og så museets samlinger; vi drøftede også fremtidige muligheder for at ikklæde samlingerne et sprogligt ’lag’. Et godt eksempel på at formidle den naturlige sammenhæng mellem sprog og samfund findes beskrevet i bogen *Bondsk i København*, som kolleger fra Københavns Universitet Pia Quist og Bjarne Simmelkjær Sandgaard Hansen har skrevet, og som jeg anmelder på side 63-71.

Dette semester har vi igen to praktikanter, nemlig Line Sandbæk Geertsen og Stine Vejlbæk Rathkjen. Begge har lingvistisk baggrund, og begge stammer fra Jyllands ydre områder, altså der hvor det dialektmæssigt sker: Line er fra Hanstholm, Stine fra Rødding! Én af de opgaver, vi har bedt dem om at hjælpe med, har været at digitalisere selve spørgsmålene i vores spørgelistesamling, og det har de skrevet en fin artikel om. Her forklarer de, hvordan de har anvendt moderne teknologi, dvs. hhv. kodning og GAI, til at omsætte det fysiske format, Centret har, til en digital version, der på sigt kan gøres tilgængelig online. Stine har ligeledes haft tid til at skrive en lille artikel om en spørgeskemaundersøgelse, hvori hun undersøger, hvad man forstår ved sprogforskningens centrale begreber ’rigsdansk’ og ’dialekt’.

I de kommende år kommer vi til at arbejde meget mere med digitalisering af Centrets samlinger, ikke mindst takket været en bevilling, jeg har modtaget fra Carlsbergfondet til det digitale infrastrukturprojekt "Legacy of Language: The Danish Dialect Corpus" (DiaCorp). Projektet skal etablere et dansk dialektkorpus, der er baseret på vores seddelsamling med 3,1 millioner excerpter med jysk kulturarv, og som giver mulighed for at foretage kulturhistoriske undersøgelser og undersøgelser af sproglig variation og sprogforandring i Danmark i perioden 1875-1930. Kolleger fra Center for Humanities Computing, Aarhus Universitet, står for det tekniske, mens jeg selv skal anvende det digitale korpus til at undersøge, hvordan jyske dialekter er repræsenteret i ortofone skriftsystemer, sådan vi kan forstå (u)overensstemmelser mellem tale- og skriftsprog i Danmarks 'periferi'. Dette er dog kun ét ud af de mange flere mulige projekter, en online tilgængelig database lægger op til, for i projektansøgningen nævnte jeg også en række samarbejdspartnere i Danmark, der kunne have gavn af korpusset, heriblandt *Ømålsordbogen*, *Bornholmsk Ordbog*, *Den Danske Ordbog*, Dansk Sprognævn, Dansk Folkemindesamling mv. En stor tak til alle jer, der har støttet op om projektet undervejs!

Digitaliseringen af Centrets spørgelistesamling er også i fuld gang, og de frivillige lægger mange kræfter i dén opgave, kyndige som de er til at læse de (typisk) håndskrevne besvarelser. Der er lidt vej endnu, for selvom materialet stort set er færdigbehandlet, er en del af besvarelserne endnu ikke tastet ind i vores database. Men når nu også vores praktikanter skriver spørgelister ud – og er helt betagede af det – og hjælper med til at digitalisere forskellige registranter til samlingen, så når vi snart i mål! Det er en stor fornøjelse at arbejde sådan et relativt lille sted som vores, hvor både 'gamle' og 'unge' er engagerede, flittige og dygtige! En varmtfølt tak herfra til Kirsten Lyshøj, Inge Friis og Ingeborg Christensen – og til vores praktikanter Line og Stine.

En sidste tak går til *Ord & Sags* redaktører Mette-Marie Møller Svendsen og Kristoffer Friis Bøegh! Vi er så heldige på Centret, at Mette-Marie siden 1. november er fastansat; det skaber ro og sammenhæng for arbejdet med samlingerne, de

forskellige redaktionelle opgaver, ikke mindst Jysk Ordbog, Centrets digitaliseringsstrategi og meget andet. Kristoffer har bidraget fra sin nye base, nemlig Utrecht i Nederlandene. Dernede er han tilknyttet Universiteit Utrecht i forbindelse med et postdocprojekt, finansieret af Carlsbergfondet, om *carriols*, et nederlandsk-baseret kreolsprog, der engang blev talt på de tidligere dansk-vestindiske øer, og som Kristoffer også tidligere har undersøgt den engelske pendant af. Men når Kristoffer fra tid til anden er i Danmark en tur, 'bor' han på Centret, og det nyder vi godt af! STOR tak for jeres engagement, Mette-Marie og Kristoffer, og for at skabe så god en arbejdsplads med *go* og fremtid i!

Her til sidst vil jeg blot ønske alle en god jul og et godt nytår – og *riti go* læselyst med *Ord & Sag* 45!

Inger Schoonderbeek Hansen, december 2025